

**Dissertatio Theol. Circularis De Schebna, Viro Projecto, Qvi Sicut Gallus
Gallinaceus Nonnullis Putatur Deportatus : Ex Jesai. XXII. v. 15. & 17.**

Rostochii: Typis Nicolai Schwiegerovii, [1703]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1003431305>

Druck Freier Zugang

RU theol. 1703

Habichhorst, Andr.Dan.

16

AUSPICIIS
SUPREMI NUMINIS
SERENISSIMI Q; DUCIS, ACADEMIÆ NUTRICII, 47
DISSERTATIO THEOL. CIRCULARIS
De

SCHEBNA,
VIRO PROJECTO,
QVI SICUT
GALLUS GALLINACEUS
NONNULLIS PUTATUR
DEPORTATUS,

Ex JESAI. XXII. v. 15. & 17.

Qvam

Ven. FCte Theol. consentiente,
SUB PRÆSIDIO

ANDR. DAN. HABICHHORSTII,

S. Th. D. ejusdemq; PP. & Seren. Ducis Mekelb. Consilarii Consistorialis,
nec non FCtis Theol. & Collegii Ducalis, totiusq; Academiae Senioris
hodieqve Decani,

Add. 12. Maj. A. 1703. in Aud. Maj. collationi Academicae sistit

JOH. SALOM. Richter / Gedan. Boruss.

ROSTOCHII, Typis NICOLAI SCHWIEGEROVII, Ampliss. Senat. Typogr.

CORROLARIA RESPOND.

- I. **S**piritum S. cui præsens & instans anni Articulus præcipue sacer est, verum æternumque esse DEUM & distinctam à Patre Filioque personam, nec minus ab utroque etiam procedere, ex Scriptura patet.
- II. Licet haud negemus, in S. Literis non pauca occurrere dubia & difficilia, quæ non tantum ab impiis scriptura Contemptoribus, sed & à Viris planè Orthodoxis, piisque pariter ac peritis Scripturarum Interpretibus pro cruce Criticorum habentur; hoc tamen non obstante Scripturam S. esse claram & perspicuam contra Pontificios docemus.
- III. LXX. Viralis Versio maximè corrupta præter meritum à nonnullis extollitur, eo quod Spiritus S. illà in allegatione distorum V. T. in N. T. non rarò sit usus.

Præclare docto DN. RESPOND. RICHTERO

FELICITER!

C Rediderim consuetum mihi huc usque poetandi genus à Te sperari. At verò quoniam ex Tuo RICHTERI cognomine, transposito non adeo facili, jam antea & quidem non NICOLAO tantum Fratri Tuo, jam Reverendo in Gedanensium vicinia Pastori, cum ante novennium ille, meo sub moderamine, & Præside *M. Joh. Gottl. Möllero*, Gedanensi, dein S. Th. D. ap. nos promotus, jam beato, Disputationem de *Scripturae auctoritate*, collationi Academicæ sisteret, sequenti Anagr. sum gratulatus, quod Tibi etiam nunc poteris applicare.

Richterus : Hic turres.

Non *turres* Tibi, quas expugnes, fingis, Amice;

Sed fidei *turres* ædificare cupis,

Qvin & Weigelius quas *turres* exstruit hostis,

Sedulitate Tua iudicioque ruunt.

Unde Tibi laudum *turres* ad sidera surgunt;

Sed tamen en! humilem Te quoque nosse studes.

Imo & Albo Ejus eodem anno Lipsiam abituri sequens inserui:

Nicolaus Richter : Ita hinc re clarus.

Plurima doctrinæ quoniam documenta dedisti.

Laudibus hinc & re clarus abibis; eas!

Sed Tuam quoque Philothecam non ita pridem metro augere debui sequen-
te, quamvis exili: *Richterm: Hücurret.*

Richterus: Hicurret.

His felix mediis, Richtere, per aspera curris,

Si Te vincis, amas astra, malumque fugis.

Præ.

Prætereaque cognomen illud Tuum ulteriorem facile sortem non admittit, neque per occupationes adeo nunc placet prolixiori vacare compositioni, ex prænominibus simul instituendæ, proin vitio mihi non vertes, quod hæc vice poetici loco epistolicum quoque scribendi genus arripiam, mihi quidem hæcenus insuetum, non tamen inacceptum. Lubens ergo Tibi meritòque gratulor, quando per laudata Fratris tui suprà laudati vestigia duceris, cujus facundiæ pariter ac industriæ, quam Academia hæc Magisteriali decoravit Tiarâ, non immemorem me scias, cujus etiam ipsius facundiæ simul ac industriæ luculenta satis observare in Te signa licuit, quando non ita pridem in Disputatorio meo super Universæ Theologiæ fidei controversias potiores Collegio, aliis quandoque absentibus vel non paratis ad Respondendum & opponendum te paratum sistebas, sedulumque probabas. Nec minori studio celeberrimorum Te Collegarum meorum Lectiones & Collegia frequentare satis animadverto. Idem quoque studium & conamina denuo mihi probas, dum ad præsentem hanc disputationem Theologicam, eamque Circularem primam, promptitudinem Tuam offers: quales sane disputationes Serenissimi Academiæ hujus Patroni DN. FRIDERICI WILHELMI, Ducis nostri Regentis Clementissimi, Munificentia, per omnes omnino Facultates jure suo poscit. Dum enim Serenissima ejus & nunquam celebranda satis benignitas, post combinationem Ducatum, nuperrimè nostra Ducalium suorum Professorum salaria clementissimè cœpit augere, hæc tamen conditione adjunctâ, ut *circulares* hujusmodi *Disputationes* haberemus, & officio quisque suo, in gratiam illorum præcipuè Studioforum, publicè etiam fungeretur, qui pretiosis interesse Collegiis non possunt, ecquis difficilem, quis non potius obsequentem se pronumque & gratum præstaret? Sicuti verò non dubito quin egregiam planè laudem & spolia ampla in conficiendo disputationis hujus sis reportaturus: ita & spero fore, ut tandem post aliquot annorum studia, jam antè apud Lipsienses diu satis beneque continuata, itemque post itinera per Germaniam superiorem & inferiorem laudabiliter suscepta (de quibus Album loquitur tuum) in portu res tuæ sint futuræ. Quod verò ut brevi sit futurum enixè à DEO precor, cui quoque commendatus feliciter vale! Scrib. Rostochii die 7. Maj. Ao. 1703.

A. D. HABICHHORST, D.

Sic RICHTERE pie! SCHEBNÆ qui fata revolvīs,
Iussè si perges, ELIAKIMUS eris.

Pro judicio & munere Politico augurans Ecclesiasticum gratul. m. scr.

JOH. PETR. GRUENENBERG, D. P. P.

Consil. Consist. & per D. Mecl. Superint.

* * *

De
*Schebna, Viro projecto, qui sicut gallus gallinaceus
 nonnullis putatur deportatus.*

Superiori Dissertatione ex priori ca- P A R -
 pitis XXII. parte, quæ valli visionis TIS II.
 h. e. Jhudæis & præcipuè urbi Jeru- DISP.
 schalem, universalem s. nationalem XX.
 prænunciat calamitatem, locum
 quendam controversum, de peccatis
 quorundam usque ad mortem non re-
 mittendis ex v. 14. dilucidavim⁹. Nunc

verò ad particularem s. personalem aliquam calamitatem,
 quam Propheta Principi cuidam vallis visionis in posteriori
 capitis parte prædixit, pedem promovemus. Princeps
 ille fuit *Schebna*, cujus (1) persona & officium versu 15. se-
 quentibus DEI verbis ad Jesaiam describitur: — לך בא אל
 הסכך הזה על שבנא אשר על הכור i. e. juxta Vulgatum:
vade, ingredere ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Scheb-
nam, prepositum templi (2) calamitas verò & degradatio e-
 jus his inter alia verbis prædicitur: הנה יהיה מטלך גבר
 i. e. juxta Vulg. *Ecce Dominus asportari te faciet,*
sicut asportatur gallus gallinaceus. Cum enim versiones lo-
 ci pleræque à fonte aberrent, ita ut non unum modò sed
 quadruplex omnino dubium circa hunc de *Schebna* locum
 moveatur, dimittere hoc Massa vallis visionis non potui-
 mus, priusquam locum quoque illum de *Schebna* planè
 controversum, de quoque ejus successore *Eljakimo* considerave-
 rimus. Faxit DEUS ut sensum loci rectè assequamur, &
 usum piè observemus!

§. 2. Quatuor ergo quæstiones, pro sensu loci rectè
 assequendo, veniunt expediendæ, quarum quidem prima

Ccc

ad

ad personam & officium Viri, secunda v. & tertia uti & quarta ad calamitatem degradationis ejus pertinent. Scilicet (1) quæritur quis *Schebna hic fuerit*, qui quidem h. l. v. 15. dicitur: *חֹסֶכַן אֲשֶׁר עַל-הַבֵּיר* i. e. juxta fontem: *thesaurarius, qui super domum*; sed juxta Vulg. *habitans in tabernaculo, prapositus templi*; verum in lib. 2 Reg. 18. 18. & Jesai. 36. ult. uti & c. 37. v. 1. appellatur *סוֹפֵר* i. e. *scriba*. (2) an in elencho degradationis ejus v. 17. vox *גִּבּוֹר* notet gallum gallinaceum, quem Hieronymus in versione & Commentario super Jesaiam exhibuit, adeoque *Schebna juxta illum tanquam gallus gallinaceus* sit deportatus; an verò vox illa notet virum, siue fortem siue heroem? (3) an voces ejusdem versus 17. *טְרַטְרָה גִּבּוֹר* construantur tanquam *stantes in regimine*, adeoque ita sint vertendæ: *projectione viri*; an verò prior vox *טְרַטְרָה* absoluti sit status adeoque à posteriori *גִּבּוֹר* disjungenda, atque ita hæc posterior pro *vocativo* sit habenda? (4) an voces *טְרַטְרָה* & *מִטְרַטְרָה* originem debeant Radici *טָרַח* *projicere*, adeoque significatio *projiciendi* hîc obtineat; an vero Radici *טָרַח* *obtexit*, adeoque significatio *projiciendi* hîc exulet?

§. 3. Quæstio I. *quis fuerit Schebna*? paulò difficilior est, miræque Interpretum variationi obnoxia, ut propterea *Sanctius* in Comment. h. l. statim ab initio ad quæstionem respondeat, *obscurum esse, quid Schebna fuerit*. Nam (1) cum h. l. ad Prophetam dicitur: vade, ingredere *אֶל הַסּוּכָן* tunc quidam vocem *חֹסֶכַן* (quam Vulgatus reddit: *qui habitat in tabernaculo*, Lutherus verò & Vatablus vertunt: *thesaurarius*) putant reddendam esse *Sochenites*, ita ut *Schebna* sic appellatus ab oppido *Sochen*, & hoc nativitatis ejus locus fuerit. At v. nullum rei hujus vestigium in scripturis reperitur; neque tunc descendus

cendus esset *Sochen*, sed in terminatione gentilitia apud Hebræos receptâ, *Socheni*, ceu dicitur *Cenaani*, *Moabhi*, *Jehudi* i. e. *Canaanita*, *Moabhita* &c. Rectius ergo vox סוכן statuitur nomen officii, à Rad. סוכן *census est, conduxit*, q. d. *thesaurarium, quæstorem*, qui censualibus præest. Vulgatus verò, vocem quæstionis סוכן vertens: *qui habitat in tabernaculo*, per commutationem literarum ש & ס tanquam cognatarum, סוכן idem esse quod שוכן putavit; sed valde erravit: cum aliud longè sit סוכן *census est cum Samech*, unde סוכן *thesaurarius, quæstor*; aliud שוכן *habitavit cum Shin*, unde שוכן *habitans*, שוכן *vicinus*, prope habitans שוכן *habita- culum, tentorium*, unde & Græca σκήνα, σήνη. *Cornelius* tamen à *Lapide* in *Comment. h. l. p. 219. a.* laudat Vulgatum ita scribens: *optimè vertit: habitantem in tabernaculo*, additque rationes (α) quia *Exod. i. ii. urbes מסכנות i. e. tabernaculorum* inde vocentur: (β) quia fuerit *propositus templi* & (γ) *LXX. reddiderint pastophorium* ita vertentes: *πρεσβυς ἐς τὸ πρυθόρον*, quod *Cornelius à Lap. reddit cubiculum prope templum*, in quo *Sacerdotes sunt comorati*. Sed Resp. ad (α) *urbes מסכנות* non probant *tabernacula*, in quibus habitaverint *Sacerdotes*; quia potius *urbes censuum* fuerunt, i. e. tales, in quibus reponebantur *censuales fructus*, ceu patet ex *1. Reg. 9. 18. 2. Chron. 8. 4.* Resp. ad (β) negando *Scheb- nam fuisse propositum templi*: quia *Cornelius falsa Vulgati versione nititur*, qui phrasin *Hebræam: qui super domum est*, per *propositum templi* reddit, cum *domus* hîc non *templum* sed *regiam domum* notet, ceu p. seq. in fin. ostendetur. Resp. ad (γ) *LXX. cum pastophorio s. tabernaculo s. f. cubiculo* (uti *Cornelius à Lapide* interpretatur) nobis hîc audiendi non sunt, qui fontem sequimur non rivos.

§. 4. (11) Cum *Schebhna* hîc dicitur אשר על הבית

Ccc 2

i. e.,

i. e. *quiescit super domum*, tunc non modò Pontificii vulgatum approbantes, inprimis *Sanctius* & *Corn. à Lapide* statuunt, *Schebhn*am fuisse *præpositum domo Sanctuarii* five templo; sed & ipse *Hieronymus*, sequens Hebræos, eundem Pontificem five summum Sacerdotem fuisse contendit, ita scribens: 1. 5. Comm. in Jesai. p. 59. *Tradunt Sobnam fuisse Pontificem, qui Assyriis prodidit civitatem*, & 1. 7. Comm. in Jesai. p. 86. ait: *quia Dominus transferet sacerdotium tuum*. Et post pauca: *& qui quondam habebas coronam Pontificis & sanctificationem in auri lamina, in qua erat scriptum nomen DEI, coronaberis tribulatione*. Et post alia pergit: *aufferet te DEUS de statione tua & de ministerio tuo* b. e. *ceremoniis victimarum*, ut impleatur illud quod scribitur Hebr. 7. *translato enim sacerdotio necesse est ut legis translatio fiat*. Contrà *Cornelius à Lap.* l. c. p. 219. *Schebhn*am hunc fuisse Pontificem summum negat, quia (1) non vocatur hic Pontifex, sed *præpositus templi* i. e. aliquis ex dignioribus sacerdotibus, cui cura templi erat commissa. (2) quia *Joseph. l. 10. Antiq. c. 10.* recensens catalogum summorum Pontificum à tempore Salomonis. hujus *Schebhnæ* non meminit (3) quia hoc tempore alius fuit Pontifex *S. Azarias* 2. Chron. 31. 13. &c. Nos vero non tantum cum *Cornelio à Lapide* contra *Hieronymum* negamus ipsum fuisse Sacerdotem summum, sed & contra *Cornelium* & *Sanctium* negamus fuisse Sacerdotem ex dignioribus & *præpositum templi*, licet vulgatus eum sic appellet. Siquidem phrasis Hebræa אשר על הבית i. e. *qui super domum*, non statim infert *præpositum templi* juxta vulgatum. Neque enim quaestio decidenda est ex abstracto הבית seu vocabulo domus, quod quidem simpliciter sumtum notat templum 1. Reg. 5. 17. 18. sed ex integra phrasi: *qui super domum erat*, qui titulus

lus non est Pontificalis, nec militiæ sacræ, sed œconomia palatinæ, politicæ, aulicæ, uti rectè hîc censet *B. Varenius* noster in *Comment. Jesai* h. l. p. 216, id quod patet tum ex historia *Josephi*, *Gen.* 41. 40. c. 44. 1. ubi de *Joseph* dicitur: אשר על-כירו i. e. qui fuit super domum ejus, scilicet *Regis*: tum ex aliis exemplis 1. *Reg.* 4. 6. c. 16. 9. c. 18. 3. 2. *Reg.* 10. 5. ubi idem titulus *præfecturam palatii* notat. Hinc *Vatablus* rectè contra fidei suæ locios h. l. vertit: *præpositus domus Regia*, scil. *aule Ezechia*; licet *Cornelius à Lapide* ogganniat dicendo, non rectè *Vatablum* sic vertisse. Consentit quoque *Lutherus* vertens: *Hofmeister*. *Causam* quoque pro nobis orat *Adamus* scribens h. l. *Hieronymus phrasin*: qui erat super domum, reddens: *præpositum templi*, non consuluit literam, sed sensum adduxit, quem præsumsit. Licet verò *Sanctius* in *Comment.* h. l. p. 225. dicat, *Adamum* paula audaciùs de translatione *Hieronymi* loqui eamque carpere. similiter & *Cornelius à Lapide* in *Comment.* h. l. p. 219. asserat, *Adamum* nimis licenter & audacter hîc uti & alibi carpere *Hieronymum*, cum ipse æquè ac *LXX.* *Hebrææ* fuerit lingua peritissimus; tamen censura *Adami* rectissimè se habet, uti jam ex suprà dictis dispalescit.

§. 5. (III.) Cum *Schebna* juxta hunc locum est סוכן id est *thesaurarius* & על-הבית i. e. *magister domus* sive palatii; aliis verò in locis nempe *Jesai.* 36. ult. & c. 37. 1. dicitur סופר (quod *Lutherus* quidem locis jam citatis vertit *Canzler* / & vocem סוכר quæ *Joach.* ibidem tribuitur, vertit *Schreiber* / quæ tamen propriè significat *recordari facientem* &c. sed in locis parallelis 2. *Reg.* 18. 18. & 37. item c. 19. 2. rectius reddit *scriba*) ita ut negetur tunc fuisse על-הבית sive *Magister palatii*, qui titulus etiam *ll. cc.* non *Schebna*, sed *Bliakimo* tribuitur, proinde quæritur, quomodo id conciliandum? quomodo

Ccc 3

Schebna

Schebna ille ignominiosè juxta vaticinium Prophetæ nostri
 depositus, ll. cc. à Chiskia tam ad Assyrios legatos, quàm
 ad Jesaïam honorificè in comitatu *Eliakimi & Joachi* able-
 gatus, & velut æqvè magnus Zelota propter verba Rabla-
 cis acerbissimè affectus describatur? Responderi solet,
 quod Schebna hic conjuratus Assyrio & Antesignanus fa-
 ctionis in Chiskiam pro prodenda Assyriis urbe, in cilicio
 pœnitentialem sanctum simulaverit pœnitentem, adeoque
 magnus fuerit in sacco hypocrita: unde & Chiskias illum
 duplici ista deputatione sit dignatus; dein verò à Jesaïa spi-
 ritu prophetico sit detectus & Chiskias de proditore hy-
 pocrita monitus, qui proinde ipsum degradatione punive-
 rit, eminentiori scilicet munere *Magistri domus* ab illo in
 Eliakimum translato, & Schebna inter *scribas* inferio-
 ris dignationis viros locato; quod cum ægrè ferret
 Schebna jamque intelligeret, conjurationem suam esse de-
 tectam, profugus ad Assyrium secesserit. Cœterum illud,
 quod proditor urbis Jeruschalem fuerit atque ad Assyrios
 profugerit, non magis probatur, quàm quæ de supplicio e-
 jus tradunt Ebræi, quod scilicet, cum urbis deditioem, cu-
 jus spem Assyriis fecerat, expedire non posset, ad caudas
 eqvorum alligatus perque spinas tractus miserèque sit de-
 cerptus. Præterea nec probabile censetur B. Varenio nec
 nobis, capite diminutum Schebnam in solenni legatione à Chis-
 kia adjungi glorioso successori Eliakimo, & in habitu religioso ad
 Prophetam mitti, quia jam ante juxta hunc locum infamia i-
 psam notaverat vel hypocritam detexerat, in Comment. Je-
 saïno h. l. p. 215. Neque prudentiæ Regis Chiskia conve-
 nisset, Hypocritam à Jesaïa jam revelatum & juxta va-
 tadinium ejus projiciendum, ignominiaque obtegendum & tan-
 quam pilam volutatione volutandum & ignominiam domus
 Domini sui futurum, vid. (v. 17. 18.) punire saltem muneris
 permu-

permutatione, ut ex aulæ Magistro fieret סופר i. e. *Scriba* neque ita securitati status fuisset consultum. Proinde quod supponitur, unum scilicet eundemque fuisse Schebnam, illum h. l. Jesai. 22. 18. & cujus fit mentio Jesai. 36. & 37. nobis non probatur, qui censemus, nihil obstare neque absurdum esse, si statuatur fuisse eadem ætate Schebnam præfectum domus, cui projecto successerit Eliakimus, & præter illum etiam fuisse alium Schebnam Scribam regium & officialem pium ac fidelem, ad Prophetam missum. Consentit B. Varenius l. c. p. 216, qui, duo, inquit, *Schebna non improbantur. Si detur alius Schebna hic & alius in legatione Chiskiana pœnitentia, nihil improbamus.* Eodem inclinat B. Seb. Smidius in Comment. h. l. p. 195. scribens: *Sive autem hic fuit Schebna, de quo Jesai. 36. & 37. sive alius quod malim* &c. Idem censent Abulensis in lib. 2. Reg. 18. 18. quæst. 33 & Torniellus A. mundi 3323.

§. 6. A quæstione, quæ personam & officium Schebnæ respicit, progredimur ad quæstionem II. quæ circa remotionem ejus occurrit, cujus remotionis causam nonnulli dicunt prodicionem sive quod proditor urbis Jeruchalem fuerit: sed incerta hæc esse supra jam diximus; incerta verò ignorare animo possumus æquo. Nobis potius causa videtur *fastus & luxuries*, cujus signum est exstructio sepulchri perquam sumtuosi & splendidi in loco illustri. Siquidem Propheta hîc v. 16. eidem exprobrat, quod sepulchrû sibi sumtuosum Hierosolymæ exstruendum curasset ac si de stemmate ibi regio prognatus esset, adeoque materiam humilitatis in occasionem superbiæ pervertisset. Deinde & degradationem ipsi v. seq. 17. his inter alia verbis annunciat: הנה יהוה מטלחך מטלחך גבר i. e. *ecce Dominus projiciet te projectione גבר* ubi quæritur an vox ultima *Gabber*

her notet gallum gallinaceum, adeoq; Schebna tanquam gallus gallinaceus sit deportatus; an vero vox illa *Virum* notet seu fortem seu heroem? Sanè Rabbini quidam, præcipuè R. Salomo, vocem quæstiones גבר hîc gallum notare volunt, quem deinde gallum Hieronymus etiam in vulgatam & Commentarium suum involare permisit. Vulgatus enim sic habet: *ecce Dominus asportari te faciet, sicut portatur gallus gallinaceus*. Ex qua simul versione patet, quod Hieronymus particulam similitudinis כ sicut hic in voce גבר subintelligat. Unde & Carthusianus ita hunc locum exponit: *Sicut capo ad forum portatur, ut vendatur & manducetur*. Arias Montanus, licet in versione sua interlineari à Vulgata recedat; alibi tamen, nempe in libro *Joseph* five de *arcano sermone*, p. 81. vulgato succurrere nititur ex more navigantium iterqve facientium, quos temporis notificandi causa gallum portare secum contendit: siquidem cantu suo tempus indicare gallus solet, cui propterea apud Ijobum c. 38. 36. intelligentia juxta eundem vulgatum tribuatur, qui locum teddit: *quis dedit gallo intelligentiam?* quod ex prioribus petirum esse Rabbini Buxtorffius ostendit in Lex. p. 796. conf. & Glassii *Phil. Sacr.* l. 3. Tr. 3. can. 32. Verùm quid opus est interpretamentum tam vile sive excusare sive juvare, quod Hieronymus l. 7. Comment. in Jesai. ad h. l. Hebræo informatori suo acceptum refert, dum ita scribit: גבר omnes *Virum* interpretati sunt, Hebræus autem qvi nos in *Veteris Testam.* lectione erudit, gallum gallinaceum transtulit. Sicut, inquit, gallus gallinaceus humero portitoris de loco transfertur ad alium, sic te Dominus de loco tuo leviter asportabit. Proinde apud alios Interpretes altum meritò silentium de gallo est, qui vocabulum quæstionis גבר rectius per *virum* five *heroem*, quamvis diversimodè, uti paulò pòst dicetur, inter-

interpretantur. Siquidem & גבר in scripturis nunquam gallum sed virum s. fortem significat, à Rad. גבר *invaluit*, unde & צבור *fortis*: neque ulla ratio conveniens apparet, quare h. l. vox illa cum vulgato per gallum vertenda fuerit.

§. 7. Sed *objicitur* (1) Rabbiniis tamen tanquam Hebræis in notitia sua, uti artificii in arte sua, credendum esse. Jam vero Talmudicis & Rabbiniis גבר esse gallum, testis est *Buxtorfius* in Lex. Chaldaico-Talmudico-Rabbinico p. 384. Inde & nomen illud loci proprium *Exjon Gabber* Deut. 2. 8. Num. 33. 36. Targum Jonathan transtulit per urbem galli i. e. quæ à gallo denominata est. Galli quoque ad h. l. meminerunt Raschi & Kimchi h. l. Imò & Midrasch Mischle ad locum Prov. 30. 59. גבר *cujus viam in adolescentula* Sapiens miratur, de gallo gallinaceo exponit. Sed Resp. nos potius ad scripturæ usum & contextum loci sensusque commoditatem, quàm ad Rabbiniis commenta respicimus. *Objic.* (2) à *Sanctio* Comment. in Jesai h. l. p. 226, quod vulgati translatio ad communem interpretationem, de *ejiciendo* sive *asportando* Schebna, accommodari sic possit, ut sit sensus, non aliter Schebnam in regionem hostilem esse asportandum, quàm à rustico ex chorte asportatur gallus, nempe castratus s. capo, ut in foro veniat, ligatis alis & vinctis pedibus, & hic habitus miseram Schebnæ sortem & captivorum, qui abducendierant, fortunam repræsentet. Eadem habet *Cornelius à Lapide* in Comment. Jesai, h. l. p. 219. Imò idem *Sanctius* paulò post, ubi illorum interpretationem tangit, qui vocem גבר h. l. *virum* significare volunt, eamque Vocativum hinc esse putant (de qua etiam nobis in seqq. agendum erit) objicit, sensum illorum non nisi ironicum esse; à Vulgato autem mul-

D d d

tò

tò significantius sensum reddi existimat, qvi pro *viro* & *beroe gallum* habet *galkinaceum*, cum notum satis sit, quàm superbus sit naturâ gallus, quàmque illud & corporis habitu & incessu significet, maximè in suo sterquilinio & in imbelli gallinarum plebecula, unde proverbium: gallus in suo sterquilinio; qvi tamen quando est victus aut extra illud suum exile regnum, satis est timidus. Unde illud ad hunc Schebhnâ ita applicat, ut nunc quidem ceu gallus in sterquilinio maximè sit elatus; postea verò futurus quasi gallus sit victus, quo nihil est tristius. Similiter & *Cornelius à Lapide* gallum hîc applicat in Comment. h. l. p. 219. Sed Resp. 1. opponendo his Jesuitarum objectionibus fidei socium *Forerium*, qvi jam pridem illum *Hieronymi gallum* è vulgata ejecit, & ad h. l. ita scripsit: *de gallo gallinaceo fateor me non intelligere, quid velis Vulgatus interpret.* Resp. 2. nos quidem ex objectis intelligere satis, quid Vulgatus cum gallo suo velit, & quid Jesuitas moveat, quod tam operosè pro Vulgati gallo pugnent, quia scilicet Vulgata Pontificiis authentica est; non tamen à nobis has de gallo nugas probari, qvi Vulgatum pro authentica minimè habemus, neque à communi & in scripturis usitata significatione vocis גבר præter necessitatem recedere tenemur, imò & illam, quam ex fonte damus, interpretationem longè commodiorem censemus, uti ex seq. quæstione clarescet.

§. 8. Ad III. ergo quæstionem quod attinet, qua quæritur an voces versus ejusdem 17. טלטה גבר construantur tanquam stantes in regimine, adeoque ita sint reddendæ: *projectione viri*; an verò prior vox טלטה status

status sit absoluti, adeoque disjungenda à posteriori גבר
atque ita hæc posterior vox גבר pro *Vocativo* sit habenda?
Vatablus & quidam alii respondent affirmando prius, hoc
sensu: ecce Dominus projiciet te projectione viri, vel: mi-
grare te faciet migratione viri, ita ut projectio viri vel no-
tet projectionem in remotissimam regionem, prout idem
Vatablus in notis interpretatur, dicens: Viri solent lon-
gius deportari, quam mulieres, harumque magis miseren-
tur victores quam virorum: vel projectio viri significet pro-
jectionem virilem i. e. vehementissimam seu validissimam,
quia vir robustus fortiter aliquid à se projicere solet, quo-
modo Glassius phrasin exponit, in Phil. Sacr. l. 3. Tr. 3.
can. 32. & in Oratione sua introductoria de linguæ Ebr.
necessitate & utilitate. Similiter Lutherus: Siehe der
HERR wird dich wegwerffen / wie ein Starcker einen
wegwirfft; nisi fors ellipsin particulæ ך sicut hic statue-
rit, vel ad conjugatum גבר i. e. fortis respexerit, ut B.
Pfeifferus censet in dub. vex. h. l. Eandem quoque ex-
positionem probat Calvinus in Comment. Jes. h. l. p. 175.
dicens, melius convenire lectionem de projectione Viri,
quam qua גבר in *Vocativo* reddit. Similiter Musculus in
Comment. Jesai. h. l. pag. 302. de projectione fortis inter-
pretatur hīs verbis: non simpliciter dicit: projicieris; sed:
ecce Dominus projiciet te, idque non leviter sed projectio-
ne viri, q. d. tu paras tibi in hac civitate DEI perpe-
tuam ac celebrem mansionem; verum longè diversum
experieris & brevi futurum est ut procul abjiciaris. Nec
procul hinc abit B. Seb. Smidius in Comment. pag. 196.
ita exponens: migratio viri est migratio hominis vilis, vi-
ri de plebe. Alii verò vocem גבר hīc pro *Vocativo* ha-
bent,

Ddd 2

bent, hoc sensu : *Dominus projiciet te projectione*, *ô Vir*, vel *ô heros*, *ô potens*; q. d. qvi videris tibi vir & heros vel potens, ac si per ironiam ipsum compellaret, ad ejusque superbiam alluderet ac diceret : *ô vir*, qvi tantopere superbis, qvi heroem te esse putas, qvi tam splendidum & regium ferè sepulchrum curasti exstruendum, ut tui tanquam summi herois memoria posteris tradatur. Ita *Tirinus*, *Pagninus*, *Bochartus* de animalibus SS. *Schindlerus* in Lex. Pentagl. item *B. Pfeifferus* in dub. vex. h. l. qvibus & calculum addimus nostrum.

§. 9. Siquidem (1) status vocis *טלשל* non est constructus sed absolutus, adeoque talem constructione de *projectione viri* non admittit. Si vero *גבר* hîc Genitivus esset, tunc prius nomen in statu constructo *טלשל* formandum fuisset. — (2) Dissidentibus nullum interpretationis suæ, de *projectione viri*, exemplum afferunt, quo scilicet *projectio viri* notet vel projectionem in remotissimam regionem, vel projectionem *virilem*, *vehementissimam* & *validissimam*. Cum enim alibi similes habentur phrasæ, e. c. *via viri*, *tristitia viri*, *doctrina viri*, nemo de vehementia cogitat, sed illud tantum cogitamus, vel in viro hæc esse, vel à viro proficisci. Hinc deportatio viri nil aliud notaret quam deportationem, qua vir deportat vel deportatur. (3) Non opus est tali dissidentium interpretatione de *projectione Viri* i. e. *vehementissimâ*, cum ipsa constructio verbi cum nomine conjugato vel cognato, qualis hîc datur, cum dicitur *טלשל טלשל* i. e. *projiciet te projectione*, vel *deportabit te deportatione*, emphasin significati intendat & vehementiam projectionis inferat. Similis constructio habetur, seq. v. 18, ubi dicitur : *צנף צנפה*

צנפח i. e. *volutando volutabit te volutatione*, q. d. vehementer te volutabit. De qua constructione vel Hebraismo conf. *Glass. Phil. Sacr. l. 3. Tr. 3. can. 32.* (4) Frustra verò sunt nonnulli, ut *Bochartus & B. Pfeifferus* ll. cc. qvi præterea ex *accentuatione* non tantum adversam interpretationem (*projectione viri*) refutare, sed & nostram de *Vocativo* probare conantur, & quidem *B. Pfeifferus* dicendo: si *expositio* esse posset: *projectio viri*, tunc טלטה *esset status constructi & accentum requireret ministrum, non vero distinctivum Tipcha*; *Bochartus* verò sic scribendo: *accentus Tipcha in טלטה suspendit vocem & prohibet, quò minus jungatur cum seq. גבר b. e. reddatur: projectione viri.* Frustra, inquam, sunt: Siquidem *accentus Tipcha* Regum minimus ordinariè quidem distingvit, adeoque & h. l. stans sub voce טלטה distingvere & separare illam à seq. גבר deberet; verùm hic sciendum est, quod in usu accentuationis distinctivo semper necessitas sequelæ & proportio accentuationis excipiat: nullus enim locus datur biblicus, in quo non inter *Sakephkatonum* Regem & *Atnachum* Imperatorem vicarium, & inter *Sakephkatonum* & *Sillukum*, Imperatorem maximum, item inter *Atnachum* & *Sillukum* ex jam dicta necessitate sequelæ & proportionis datur Rex ille minor *Tiphcha*, five vox illa, cui insidet, sit nectenda five distingvenda, quod & in ditione duarum fieri vocum videmus; id quod vel sequens nostri versus membrum, duarum modò vocum ditione constans atque ita habens: טטה וטטר ostendit. Proinde & h. l. inter *Sakephkatonum* Regem majorem, qvi voci proximè præcedenti טלטה insidet, & inter vocem sequentem גבר quæ *Atnachum* habet

Ddd 3

bet

bet Imperatorem, vox quæstionis טלטר accentu Tiphcha Rege minori signanda erat, sive illa cum seqv. גבר fuerit nectenda, sive ab illo distingvenda. Unde etiam, si vel maximè inter vocem טלטר i. e. *projectione*, & vocem גבר i. e. *vir*, daretur constructio regiminis, quæ omnium arduissima est, adeoque prior vox ministrum conjunctivum juxta B. Pfeifferum requireret, nihilominus propter jam dictam sequelæ necessitatem in voce טלטר i. e. *projectione*, Tipcha ponendus fuisset. Vide exemplum Jon. 2, 2. Et conf. Disp. præcedens XVII. p. 291. Item Disp. nostra de *Altari Gideonis*, ad locum Judic. 6. 24. Sect. 2. m. 2. art. 1. §. 3 A. 1687. hîc habita. Ex quibus adeo clarescit, rationem à præsentia accentus Tipcha in voce טלטר & absentia accentus ministri, petitam, contra statum regiminis sive contra constructionem in vocibus: *projectione viri*, nihil valere; illam verò à statu absoluto nominis טלטר delumtam satis esse valentem.

§. 10. Sed objicitur, quod absolutum טלטר hîc ponatur pro constructo טלטר, sicut id factum quoque videtur us Jhof. 3, 14. הארון הכהן pro הארון *arcam fœderis*, 2. Reg. 3. 4. צמר אלים pro אלים i. e. *arietes lana*. Psal. 80, 5. צבאות אלהים pro אלהים *DEUS exercituum*. Vid. quoque 1. Reg. 22, 27. Pl. 84, 9. & conf. *Glassii Phil. Sacr.* l. 3. Tr. 1. can. 40. Sed Resp. licet in locis jam citatis non aliter status salvari absolutus pro constructo quàm per enallagen possit; inde tamen non sequitur, etiam h. l. talem dari enallagen: siquidem status hîc absolutus vocis טלטר salvari latis, & sequens vox גבר in Vocativo commodè reddi potest. Sed adhuc magnum superest dubium de ipsa *vocum* hætenus disputatarum *origine & significatione*, sequenti quæstione expediendum, §. 11.

§. II. Qværitur enim IV. utrum voces טלטה & מטלטל originem debeant Radici טל projicere, adeoque significatio projiciendi vel deportandi h. l. obtineat; an vero Radici טל obtexit, adeoque significatio projiciendi hîc exulet, ut sit sensus: *Ecce Jehova, qvi contegit te integumento viri &c. ?* Priorem vocum Radicem & significationem projiciendi vel deportandi vel migrandi, communis Interpretum sententia probat, nempe Hieronymi, Vatabli, Sanctii, Corneli à Lapide, Calvini, Musculi, B. Varenii & B. Seb. Smidii in Commentariis super Jesai. item Buxtorfii in Concord. Bibl. Hebraicis, Glassii in Phil. Sacr. l. 3. Tr. 3. can. 32. Avenarii in Lex. &c. Posterior vero Radix & significatio obtegendi, placet paucioribus aliis nimirum Pilcat. uti & Jun. ac Tremellio. Ratio dubitandi de significatione projiciendi hæc est, qvòd Radix טל ad formam טל in Participio Piel non formet טלטל (uti hîc legitur, qvippe qvæ potius est forma verborum mediæ radicalis geminatæ) sed טלטל ad formam טלטל qvæ est forma verborum mediam Radicalem *Vau* habentium in Piel. Rationes pro altera significatione scilicet obtegendi vel induendi à R. טל obtegere, inde sumuntur (1) qvòd verba mediam radicalem geminatam habentia in Piel loco Dagesch characteristici primam radicalem iteratò post mediam geminatam interserant, ut à טל in Piel fiat טלטל & in Participio טלטל qvæ ipsa vox h. l. habetur. Vid. Wasmuthii *Hebr. Restit.* in Gram. R. 42. n. 1. (2) Qvòd posterius membrum loci nostri ועטך עטה i. e. juxta Vatabl. *Et amicitet te amiciendo*, more scripturis usitato sit exegesis membri prioris מטלטל טלטה ut proinde prius quoq; significationem obtegendi à R. טל non

non verò *projiciendi* à R. שׁוֹל obtineat (3) quod h. l. nempe versu 17. *beneficium* DEI in Schebnam collatum narretur; versu a. sequente 18. *pœna* ipsi denunciatur. Unde & sententiæ hujus Autores verba quæstionis in versu 17. ita reddunt: *Ecce Jehovah, qui contegit te integumento Viri, i. e. quale gestant viri præstantes; vel integumento quantum potest esse viri i. e. amplissimo: erat enim secundus à Rege; idque confirmant sequenti versu 17. membro: Et amicitet te amiciendo i. e. amicitet te splendide: Conf. supr. §. 9. n. 3. q. d. qui unus te in hoc dignitatis fastigium evexit: dignitas enim uti ab insignibus vestimentis cognoscitur, ita in scripturis quandoque à vestibus describitur Gen. 41. v. 42.*

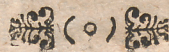
§. 12. Sed Resp. (1) ad *rationem dubitandi* de significatione *projiciendi*, quod ordinariè quidem verbum mediam radicalem *Vau* habens, quale est שׁוֹל, in participio Piel ad formam מְסַלֵּם haberet מְסַלֵּם sed per specialem anomaliam *sex verba* secundam radicalem *vau* habentia (quibus & nostrum שׁוֹל annumeratur) in Conjug. Piel abjectâ secundâ radicali *Vau* loco ם vel dagesch characteristici, geminent primam & tertiam radicalem, ut ita שׁוֹל in participio Piel pro מְסַלֵּם habeat מְסַלֵּם quomodo & à שׁוֹל fit יְכַלְכִּיל *sustentabunt te*, 1 Reg. 8, 27. 2 Chron. 6. 17. & in Participio מְסַלֵּם *sustinens* Malach. 3. 2. &c. Vid. *Wasmut.* l. c. R. 36. m. 5. not. 3. ubi & hunc locum Jesai. 22. 17. exempli causâ allegavit. Resp. (2) ad *rationes pro altera significatione*, scil. *obtegendi* vel *induendi* à R. שׁוֹל oppositas, & quidem ad (1) quod quidem verba quædam, mediam radicalem geminatam habentia, in Piel pro dagesch characteristico primam radicalem iteratò post mediam radicalem

gendi datur, nimirum ille, qui Psal. citato 89. 46. occurrit, ubi vox כושר i. e. pudor l. ignominia cum verbo יטב jungitur, h. m. *obtexisti illum pudore vel ignominia*; vel, uti Vatablus in notis illud posterius obteget exponit, *obruet te confusione & opprobrio*. Simili quoque modo B. Seb. Smidius (qui tribus vix lineis has controversias tangit p. 196.) ita hunc Scebnæ amictum explicat: *amiciri dicitur, scil. amictu captivitatis, qui hic est, quod captivi obvelatis capitibus ibant tristes.* (γ) Usus Radicis טל in significatione projiciendi frequentissimus in scripturis datur, ut vel quater illa in uno capite primo *Jonæ* reperiatur, nempe v. 4. 5. 12. & 15. item Jerem. 16. 13. c. 22. v. pen. Ezech. 32. 4. 1 Sam. 18. 11. c. 20. 33. Psal. 37. 24. &c. Contrà verbum טל vix semel occurrit, nempe Nehem. 3. 15. ubi dicitur: *portam reparavit & obtexit eam*; licet derivatum ejus טל i. e. ros sæpissime legatur, sic dictus quod herbas & gramina tegat. Vid. Buxtorffii Concordant. Bibl. Hebr. Ad (3) rationem, qua dicitur, *beneficium DEI in Schebnam collatum* v. 17. narrari, quod illum *integumento viri*, i. e. qualem gestat vir præstans &c. *obtulerit* & in fastigium dignitatis evexerit, versu a. seq. 18. *pœnam* eidem denunciari, Resp. 1. dici quidem illa, sed non probari: neque 2. opus hîc fuisse beneficia DEI in Schebnam collata commemorari; significationem v. *projiciendi* à contextu requiri, qui de Scebnæ hujus pœna & remotio- ne agit, eamque seqq. v. 18 & 19. versibus magis magisque exponit per: *volutando volutabit te volutatione tanquam pilam*; per: *pellam te de statione tua, de statu tuo diruet te*; per: *currus gloriae tuae vertetur in ignominiam domus Domini tui* i. e. vilissimè dehinc habitus ignominiae eris Regi tuo, dum dicitur: *ecce hîc est princeps ille minister aulae Regis Jhudah,*

dah, qui curru glorioso vectus fuit. 3. Constructionem illam: *teget te tegumento viri*, minimè nobis probari, cum vox כְּטִילְךָ quæ *tegumentum* significare juxta dissentientes debet, non sit constructi sed absoluti status, uti suprâ §. 9. & 10. ostensum est. Denique. 4. si accentuationem hic etiam consulere vellemus, certè nec illam hanc Jun. & Trem. versionem: *ecce Jehova, (qui) contegit te integumento viri & amicit te amiciendo, convolvendo convolvit te convolutione sicut pilam &c.* admitteret. Stante enim versione illâ, major accentus distinctivus in nomine *Jehovah*, quàm in sequente voce כְּטִילְךָ h. e. *contegens te erit*, positus fuisset, quoniam in nomine *Jehova* juxta versionem illam distinctio est major, quàm in voce *conteget te*, cum illa & sequentia versus 17. verba juxta Jun. & Trem. quasi in parenthesi includantur, & post parenthesis demum prædicata pœnalia sequantur. Jam vero contrariam accentuationis rationem inspectio docet. Concludimus ergo significationem *projiciendi* esse retinendam.

§. 13. Sensus loci pluribus, quàm intendebamus, expedito, usum quoque indicemus necesse est. Igitur *discimus* exemplo *Schebna ambitiosi & projecti* 1. quod ambitio hominum multa proponat & incipiat, quæ DEUS aliter disponit & sapius confundit 2. quod, uti superbia DEUM offendit, quippe qui superbis resistit, eosque de sede sua dejicit, ita & ministrorum aulicorum fastus & ipsius aulae sumptuositas DEO displiceat iramque ejus provocet 3. quod non sit novum, si Princeps bonus Ministros fortiatur malos & hypocritas fastuque turgidos, per quos aliquamdiu fallitur. 4. quod impietas & hypocrisis non sit tuta in perpetuum 5. quod DEO projiciente Vir fortis facile projiciatur, & DEO infirmante vires sint nullæ. 6. quod, qui putat cum Schebna se non habere hominem, quem formidet, is DEUM sibi timendum esse agnoscat 7. quod Principes horumque Ministri, quos nemo reprehendere

dere audet , Prophetarum & Ministrorum DEI censuræ subjaceant
 8. quod cogitatio de sepulchro quidem sit laudabilis ; ambitiosa tamen
 DEO displiceat. II. *Corrigendi* ex h. l. illi sunt Aulici , qui impietate
 item fastu ac sumtuositate sua Principibus populoque sunt offendiculo.
 Nam fastu & sumtuositate suâ Ministri ipsis se Principibus reddunt suspe-
 ctos , & subditorum animos atque oculos in se convertunt. Quia ve-
 ro humilitas ipsos decet Principes , indecorum est Ministris permitte-
 re fastum & ostentationem. Fastus & immoderata aularum sumtuositas
 signum sunt injustitiæ , quæ subditorum bona in rem suam convertunt,
 aut afflictis & pauperibus graves sunt , quibus præsidio potius & auxilio
 esse debebant. *Corrigendi* proinde ex h. l. sunt fastu & luxu peccantes,
 ne pestilentia exempli omnes planè ordines pervadat , ut plus quam decet
 extollantur , & alii quoque aliis sumtuosiores aut fastu superiores esse stu-
 deant. Inde enim ambitio , gula , lascivia , avaritia , injuriæ , invidia,
 annonæ rerumque caritas , pauperumque oppressio & neglectus , omnis-
 que concupiscentia & studium vanitatis. Quæ sanè ipsa sunt mala , quæ
 Propheta noster in præcedentibus capitis hujus 22. versiculis de urbe ex-
 sultabunda & de lætitiæ ejus epulisque dixerat & proinde supplicia nun-
 ciaverat. Utinam vero non eandem mutatis tantum personis scenam quo-
 tidie videremus ! III. *Monemur* ergo 1. ut omni studio superbiam & lu-
 xum fugiamus , & quotidianâ nos poenitentia sub potentissima DEI manu
 humiliemus 2. ut rerumstrarum vicissitudinem formidemus , nec rebus
 nimium secundis confidamus. 3. ut mortis semper memores simus , ho-
 nestique sepulchri curam tempestivè suscipiamus ; ambitiosam tamen
 vitemus , pie ac humiliter recogitantes , quod sepulchra sint humilitatis ma-
 teria , in occasionem superbiæ non pervertenda. Tandem IV. etiam
solatio se ex h. l. erigant , qui potentibus & turgidis & iniquis sunt subjecti,
 quod potentior sit DEUS , qui nunquam non ex altis ad humiles respici-
 ens , superbis & iniquis de sede cum Schebna dejectis , vel citâ morte
 sublatis , sæpius pressos spe citius , nec ipsos talia cogitantes relevat ,
 iisdemque in tenebris tribulationum lucem oriri facit , cui soli
 sit gloria in secula seculorum !

dah, qui curru glorioso vectus fuit. 3. Constru-
illam: *teget te tegumento viri*, minimè nobis probi
vox *טלטר* quæ *tegumentum* significare juxta d
tes debet, non sit constructi sed absoluti status,
§. 9. & 10. ostensum est. Denique. 4. si accentu
hic etiam consulere vellemus, certè nec illam ha
Trem. versionem: *ecce Jehova*, (qui) *conteggit te in*
to viri & amicit te amiciendo, convolvendo convolve
lutione sicut pilam &c. admitteret. Stante eni
ne illâ, major accentus distinctivus in nomine
quàm in sequente voce *טלטר* h. e. *conteggit te*
tus fuisset, quoniam in nomine *Jehova* juxta ve
illam distinctio est major, quàm in voce *conteggit te*
& sequentia versus 17. verba juxta Jun. & Trem.
parenthesi includantur, & post parenthesin demu
cata poenalia sequantur. Jam vero contrariam a
tionis rationem inspectio docet. Concludimu
gnificationem *projiciendi* esse retinendam.

§. 13. Sensu loci pluribus, quàm intendebamus, ex
sum quoque indicemus necesse est. Igitur *discimus* exemp
ambitiosi & projecti 1. quod ambitio hominum multa propo
piat, quæ DEUS aliter disponit & sapius confundit 2. quod
bia DEUM offendit, quippe qui superbis resistit, eosque de
jicit, ita & ministrorum aulicorum fastus & ipsius aulae
DEO displiceat iramque ejus provocet 3. quod non sit novu
ceps bonus Ministros fortiaturo malos & hypocritas fastuque
per quos aliquamdiu fallitur. 4. quod impietas & hypocrisis
ta in perpetuum 5. quod DEO projiciente Vic fortis facile
& DEO infirmante vires sint nullæ. 6. quod, qui putat cum
non habere hominem, quem formidet, is DEUM sibi time
agnoscat 7. quod Principes horumque Ministri, quos nemo

